Inna NEGRESCU-BABUŞ
Institutul de Filologie al AŞM
(Chişinău)

ASPECTE ACTUALE ALE MULTILINGVISMULUI ÎN CONTEXTUL LINGVISTIC EUROPEAN

Abstract. Multilingualism constitutes one of the essential components of the contemporary society. Europe offers us today a new cultural pattern, in which cultures whole preserving their identity, contribute at the same time to forming a European culture; its variety meaning richness, in contrast with opposition or exclusion.

The subject of the present paper implies also a distinction between *multilingualism* and *plurilingualism*. The first concept relates to a geographical zone in which there exists linguistic diversity, i.e. in which several languages or varieties of one and the same language are spoken, while the second one implies the ability of an individual to make use of several languages, besides his mother tongue, a phenomenon opposed to that of monolingualism.

Keywords: multilingualism, plurilingualism, interculturality, globalization, intercultural communication.

Multilingvismul reprezintă unul dintre parametrii esenţiali ai societăţii contemporane. Evoluţiile şi tendinţele în cadrul acestui proces sunt complexe şi, de cele mai multe ori, contradictorii. Tema de faţă are o semnificaţie deosebită pentru Europa, continent care comportă schimbări inedite în direcţia integrării, inclusiv la nivel cultural.

Uniunea Europeană are acum aproximativ 500 milioane de cetăţeni, 28 de state membre, 3 tipuri de alfabet şi 23 de limbi oficiale, unele dintre acestea cu o circulaţie mondială. Alte circa 60 de limbi fac parte de asemenea din patrimoniul UE şi sunt vorbite în anumite regiuni sau de anumite grupuri. În plus, imigranţii au adus cu ei un lung şir de limbi: se estimează că între graniţele UE sunt acum prezente cel puţin 175 de naţionalităţi, informaţie preluată din Comunicarea Comisiei către mai multe foruri europene, intitulată *Multilingvismul: o valoare a Europei şi un angajament comun*, dată publicităţii în 2008.

Conform statisticilor, acele circa 60 de comunităţi vorbitoare de limbi regionale sau minoritare numără aproximativ 40 de milioane de persoane care vorbesc în mod curent astfel de limbi.

Trebuie să specificăm că protecţia limbilor regionale şi/sau minoritare este realizată prin *Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare*. Carta a fost semnată în 1992 şi a intrat în vigoare în 1998, iar până în prezent a fost ratificată de 24 state europene.

Carta este singurul instrument juridic internaţional care instituie obligaţii şi este focalizat pe protecţia limbilor minoritare, după cum se menţionează în broşura Consiliului Europei. Ea aduce beneficii statelor semnatare pentru că le oferă un cadru comun şi recunoscut pe plan internaţional pentru politicile lor lingvistice. De asemenea, oferă

BDD-A20061 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:06:43 UTC)

o experienţă bogată despre felul în care folosirea limbilor poate fi dezvoltată din punct de vedere practic. Carta este un tratat conceput de Consiliul Europei şi este monitorizat în mod constant [1]. Aceasta protejează limbile şi nu drepturile persoanelor. Scopul ei este să îmbogăţească folosirea atât în context privat, cât şi în viaţa publică a limbilor regionale sau minoritare în cadrul sistemelor de educaţie, în justiţie şi în mass-media, să permită şi să încurajeze folosirea acestor limbi în context administrativ şi economic, precum şi în viaţa socială, pentru activităţi culturale şi în schimburile transfrontaliere. Carta este bazată pe respectarea deplină a suveranităţii naţionale şi a integrităţii teritoriale. Relaţia dintre limbile oficiale sau cooficiale şi cele regionale sau minoritare nu este concepută în termeni de antagonism. Dezvoltarea celor dintâi nu trebuie să impieteze asupra cunoaşterii şi promovării celor din urmă. Carta nu stabileşte o listă de limbi vorbite în Europa care să corespundă conceptului de limbi regionale sau minoritare. Astfel, în art. 1 al documentului sunt definiţi termenii folosiţi. Prin expresia „limbi regionale sau minoritare" se înţeleg limbile folosite în mod tradiţional într-o anumită zonă a unui stat de către cetăţenii acelui stat care constituie un grup numeric inferior restului populaţiei statului sau limbile diferite de limba (-ile) oficială (-ale) a (ale) acelui stat. Prin această expresie nu se înţeleg dialectele limbii (-ilor) oficiale a (ale) statului şi nici limbile migranţilor. Prin expresia „zonă în cadrul căreia o limbă regională sau minoritară este folosită" se înţelege aria geografică în care această limbă reprezintă modul de exprimare a unui număr de persoane justificând adoptarea diferitor măsuri de protecţie şi de promovare. Prin expresia „limbi nonteritoriale" se înţeleg limbile folosite de cetăţenii unui stat care sunt diferite de limba (-ile) folosită (-ite) de restul populaţiei statului, dar care, deşi folosite în mod tradiţional pe teritoriul statului, nu pot fi asociate cu o anumită arie geografică a acestuia.

Conform Cartei, fiecare stat are obligaţia să specifice în legea de ratificare limbile regionale sau minoritare la care se aplică anumite paragrafe din Cartă. În cazul României, de exemplu, 10 limbi beneficiază de protecţie generală (albaneza, armeana, greaca, italiana, idiş, macedoneana, poloneza, romani, ruteana, tătara) şi 10 limbi beneficiază de protecţie sporită (bulgara, ceha, croata, germana, maghiara, rusa, sârba, slovaca, turca, ucraineana).

Conceptul de multilingvism este un concept ambiguu, care se regăseşte, cu ambiguitatea sa, în majoritatea dezbaterilor europene privind chestiunea europeană a limbilor. Pentru a simplifica lucrurile, vom încerca să explicăm multilingvismul, care are cel puţin 2 accepţii, prin raportare la plurilingvism.

Există un multilingvism de inspiraţie anglosaxonă, strâns legat de ideile comunitare, etnice, care au marcat cercetarea americană de trei decenii. Dar ideile pe care le presupune au rădăcini mult mai vechi care se pierd chiar în istoria Statelor Unite. În această accepţiune, reprezentarea societăţii este cea a unei juxtapuneri de comunităţi animate de sentimente identitare, care comunică puţin între ele atunci când nu se resping. Liantul acestor comunităţi îl reprezintă Constituţia americană şi limba engleză. Acest multilingvism este multilingvismul limbilor regionale şi minoritare *împotriva* şi nu *împreună* cu limbile oficiale europene. Scopul geostrategic este în mod evident stabilirea hegemoniei limbii engleze, limbile regionale şi minoritare devenind

BDD-A20061 © 2015 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:06:43 UTC)

martorii unor societăți depășite de modernitate. Folosirea aceluiaşi termen pentru a desemna atât multilingvismul, cât şi plurilingvismul nu este întâmplătoare, limba engleză nefăcând diferența între *acest* multilingvism şi *celălalt* multilingvism care nu a fost conceptualizat încă. Termenul *plurilingvism* este ignorat în dicționarele de limba engleză şi dacă facem un test pe internet pe *plurilingualism*, putem constata faptul că termenul este folosit, dar complet marginal. Acesta apare de zece ori mai rar decât termenul *multilingualism.*

Cealaltă accepțiune a multilingvismului (pe care o desemnăm prin termenul *plurilingvism*) îşi are originea într-o sursă complet diferită, care este mai degrabă cea a umanismului european. În această accepțiune, nu avem comunități care se juxtapun, ci societăți deschise care comunică, interacționează şi care se întrepătrund chiar pentru a crea noi identități, păstrând în acelaşi timp propria identitate şi contribuind la dezvoltarea ei. Există o acceptare a celuilalt, iar diferența, alteritatea reprezintă surse de creativitate şi de bogăție. De aici şi sloganul european *Unitate în diversitate*. Această relaționare cu celălalt la nivel individual şi societal este conceptualizată sub denumirea de *interculturalitate* sau de *dialog intercultural* care, după părerea noastră, este mai purtător de sens decât termenul de diversitate culturală şi lingvistică, care pune accentul pe diferență, minimizând schimbul. Iată motivul pentru care termenului de plurilingvism i se asociază cel de interculturalitate.

Strategia referitoare la multilingvism a Uniunii Europene subliniază faptul că vorbirea mai multor limbi pe lângă limba maternă, precum şi înțelegerea altor culturi, întăreşte legătura dintre diferite părți ale Europei, precum şi faptul că limbile reprezintă calea ce trebuie urmată pentru atingerea integrării sociale şi a dialogului intercultural. „Învățarea unei limbi nu înseamnă doar accesarea unui cod de comunicare. Prin învățarea limbilor şi printr-o incursiune în punctul de vedere al celorlalți, devenim mai toleranți, mai dispuşi să facem compromisuri, mai conştienți de complexitatea societății noastre. Nu aparținem doar unei limbi materne, ci suntem alimentați de o varietate de culturi” [2, p. 3].

Astfel, politica Comisiei Europene în domeniul multilingvismului îşi propune trei obiective:

– să încurajeze învățarea limbilor străine şi să promoveze diversitatea lingvistică în societate;

– să promoveze o economie multilingvă performantă;

– să ofere cetățenilor acces la legislația, procedurile şi informațiile despre Uniunea Europeană în propriile lor limbi.

În ceea ce priveşte politica UE *privind limbile regionale şi minoritare*, ea este stabilită în articolul 22 din Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene: „Uniunea respectă diversitatea culturală, religioasă şi lingvistică”.

În concluzie, plurilingvismul este o valoare europeană conform căreia toate limbile reprezintă moduri la fel de valoroase de comunicare şi exprimare a identității, având la bază toleranța şi acceptarea diferențelor şi a minorităților.

1. Deşi foarte des termenul de plurilingvism este folosit în defavoarea celui de multilingvism, conform Consiliului Europei, precum şi a opiniilor multor specialişti

BDD-A20061 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:06:43 UTC)

în domeniu, o distincție trebuie făcută între *multilingvism* şi *plurilingvism.* Prima noțiune se referă la zona geografică în care există o diversitate lingvistică, în care se vorbesc mai multe limbi sau varietăți ale unei limbi. Al doilea termen se referă la capacitatea unui individ de a folosi, de a se exprima în mai multe limbi, pe lângă cea maternă, şi se opune termenului de *monolingvism*. Astfel, o zonă este multilingvală, o universitate poate fi multilingvală, dar un individ este plurilingv.

2. Când se pune problema competențelor, vorbim de „competență plurilingvă" şi nu de plurilingvism, căci nu este vorba aici de număr, ci de o competență particulară care nu este un dat, ci o aptitudine care se dobândeşte, aceea de a putea învăța limbi străine şi de a înțelege diferența dintre o limbă de cultură şi o limbă de serviciu. Prima permite înțelegerea, cea de-a doua doar comunicarea. Educația națională are rolul de a o dezvolta şi de a face ca cât mai mulți oameni să beneficieze de ea, condiție fundamentală a timpului nostru.

3. Învățarea limbii engleze este o condiție minimă indispensabilă, dar nu şi o garanție suficientă a reuşitei elevilor; învățarea mai multor limbi, incluzând şi dimensiunea lor culturală, nu este un lux, ci corespunde unui interes bine determinat; învățarea a două, trei şi chiar mai multe limbi asigură o dezvoltare personală favorabilă reuşitei economice şi sociale a fiecăruia.

4. Orice politică lingvistică urmăreşte atingerea a două obiective sociale distincte, dar strâns legate între ele: promovarea unei limbi, pe de o parte, şi reglementarea relațiilor dintre limbile în contact, pe de altă parte. De fapt, promovarea unei limbi nu este altceva decât un răspuns la concurența impusă acesteia de o altă limbă. Această concurență stă la originea oricărei politici lingvistice.

Actualmente, **concurența lingvistică** a depăşit limitele teritoriale ale unui stat, dobândind dimensiuni internaționale. Pentru a-şi păstra identitatea națională amenințată de pericolul uniformizării lingvistice şi culturale, statele vor fi nevoite să adapteze politicile lor lingvistice la noul cadru internațional.

5. Aflată sub semnul **plurilingvismului** şi al **diversității**, identitatea europeană nu are altă şansă mai importantă decât cultivarea dialogului în sânul diversităților generatoare de valori.

6. O recomandare ce vizează strict Republica Moldova, țară în curs de aderare la Uniunea Europeană, presupune conceperea şi implementarea cât mai urgentă a politicii şi planificării lingvistice în acest stat unde să fie clar stipulat că limba oficială a Republicii Moldova este limba română, aceasta având rolul de consolidare a coeziunii sociale, respectându-se, în acelaşi timp, diferențele lingvistice şi culturale. În caz contrar, se vor admite anumite confuzii asemănător celei produse în urma semnării pe 10 octombrie 2007 a două acorduri între Republica Moldova şi Comunitatea Europeană – Acordul privind facilitarea regimului de vize şi Acordul privind readmisia persoanelor aflate în situația de şedere ilegală. Documentele emise de europeni specifică faptul că acestea au fost încheiate şi în „limba moldovenească". Comisarului european pentru multilingvism i s-a reproşat faptul că ar fi trebuit să combată recunoaşterea acestei limbi care este în realitate inexistentă.

BDD-A20061 © 2015 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:06:43 UTC)

7. Integrarea românilor din Basarabia în marea familie europeană implică o acomodare la civilizațiile occidentale prin încercarea de a elimina barierele lingvistice şi prin dorința de a cunoaşte mai multe limbi, realizând astfel un dialog intercultural.

Multiculturalismul civic ar putea acorda Europei stabilitatea dorită, permițând tuturor şi fiecărui individ să atingă condiția deplină de a avea posibilitatea să trăiască, în acelaşi timp, în cadrul unei civilizații şi a câtorva mii de culturi. Într-o Europă a limbilor, româna are o dublă şansă: pe de o parte, aparține familiei limbilor romanice, pe de altă parte, are numeroase trăsături comune cu diverse limbi europene, ca o consecință a variatelor contacte culturale şi lingvistice stabilite în timp.

8. Cât despre limbile Europei, plurilingvismul este, fără îndoială, baza comunicării eficiente, dar grija pentru cultivarea limbii materne în contextul multilingvismului revine exclusiv vorbitorilor ei.

Din punctul de vedere al sociolingvisticii, apariția unei limbi globale, în special engleza, poate crea un fenomen de colonizare culturală ce amenință diversitatea asigurată de existența limbilor. Vorbitorii nativi ai unei limbi globale vor fi într-o poziție privilegiată față de cei care o vor învăța ca pe o limbă străină, iar o limbă globală va elimina motivația adulților de a învăța alte limbi străine.

Creşterea excesivă a importanței unei limbi globale va grăbi dispariția limbilor minore şi minoritare.

E nevoie de o educație interculturală, căci plurilingvismul şi diversitatea culturală sunt o componentă fundamentală a identității europene, limbile neputând fi separate de cultură.

Dialogul multicultural devine un instrument al stabilității şi nu trebuie să submineze şansele unei vieți civice în cadrul unei civilizații coerente, consolidate de solidaritatea membrilor săi.

Referințe bibliografice

1. *Carta Europeană a Limbilor Regionale sau Minoritare*. Strasbourg, 5.12.1992, ETS, no. 194.

2. Orban, Leonard. *Multilingvismul – o punte către înțelegerea reciprocă*, discurs prezentat la Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca, 15 mai 2009. Carp, Radu. *Proiectul politic european – de la valori la acțiune comună.* Editura Universității din Bucureşti, 2006.

3. Lönnroth Karl-Johan. *From globalization to local multilingualism in action*. http://ec.europa.eu/translation/reading/articles/pdf/20060919_commission_head_of_repreesntations_en.pdf.

4. Sala, Marius. Vintilă-Rădulescu, Ioana. *Limbile Europei.* Bucureşti, 2001.

5. Neşu, Nicoleta. *Limba şi cultura română în fața Occidentului – aspecte lingvistice şi culturale ale integrării europene.* În: volumul Simpozionului Internațional „Identitatea culturală românească în contextul integrării europene". Iaşi, 22-23 septembrie 2006, p. 263-273.

7. Vintilă-Rădulescu, Ioana. *Sociolingvistică şi globalizare*. Bucureşti, 2001.

BDD-A20061 © 2015 Academia de Științe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-26 23:06:43 UTC)